KEHYS ry Kehitysyhteistyöjärjestöjen EU-yhdistys Kehys ry
The Finnish NGDO Platform to the EU

Eduskunnan ympäristövaliokunnalle **29.11.2017**

Kehys ry:n lausunto asiassa HE 149/2017 vp eli Hallituksen esitys eduskunnalle Kanadan sekä Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden välisen laaja-alaisen talous- ja kauppasopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi

Kehitysyhteistyöjärjestöjen EU-yhdistys Kehys ry kiittää ympäristövaliokuntaa lausuntopyynnöstä koskien hallituksen esitystä eduskunnalle Kanadan sekä Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden välisen laaja-alaisen talous- ja kauppasopimuksen (CETA) hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi. Lausunnossamme kiinnitämme huomiota erityisesti CETA-sopimuksen johdonmukaisuuteen suhteessa kansainvälisiin kestävän kehityksen tavoitteisiin ja periaatteisiin.

Kehys ry suhtautuu CETA-sopimukseen kriittisesti. Myös lukuisat muut kansalaisjärjestöt ovat sopimuksesta huolissaan ja yli 450 eurooppalaista ja kanadalaista kansalaisjärjestöä ovat vedonneet päättäjiin, jotta CETA-sopimusta ei ratifioitaisi[1].

Euroopan komissio on luonnehtinut CETA sopimusta ”uuden ajan kauppasopimukseksi”, joka huomioi myös kestävän kehityksen tavoitteet. Kehys ry:n mielestä **CETA-sopimukseen sisältyy kuitenkin niin suuria riskejä ja ristiriitoja suhteessa kansainvälisiin kestävän kehityksen periaatteisiin, että vastustamme sen ratifiointia ja voimaansaattamista.**
Mikäli sopimus astuu voimaan, on varmistettava, ettei sen soveltaminen vaaranna tai heikennä kestävän kehityksen Agenda 2030:n kunnianhimoista toimeenpanoa EU:ssa, Kanadassa ja muualla maailmassa.

Sopimuksen ratifioinnin ja soveltamisen osalta haluamme kiinnittää huomiota seuraaviin seikkoihin:

- Sopimuksen johdonmukaisuus kestävän kehityksen tavoitteiden kanssa tulee varmistaa. Sopimuksen kestävää kehitystä, työelämää ja ympäristönsuojelua koskevat luvut eivät nykyisellään ole riittävän vahvoja.

- On varmistettava, että sopimukseen sisältyvä investointisuoja ja riitojenratkaisumenettely eivät hankaloita kestävän kehityksen, ympäristönsuojelun ja ihmisten hyvinvoinnin edellyttämää sääntelyä.

- CETA-sopimuksen voimaantulo ei saa hidastaa EU:n toimia kasvihuonekaasupäästöjen rajoittamiseksi tai pyrkimyksiä suosia ekologisesti ja sosiaalisesti kestävämpiä julkisia hankintoja.

- Vastaisuudessa EU:n vapaakauppasopimusten valmistelussa tulee huolehtia paremmin läpinäkyvyydestä, julkisuudesta sekä kansalaisyhteiskunnan kuulemisesta.

Kestävän kehityksen tulee olla kauppasopimuksen lähtökohta

Hallituksen esityksen mukaan CETA-sopimukseen sisältyy kestävän kehityksen ja ympäristönormien kunnioittaminen ja edistäminen. Mielestämme sopimus ei kuitenkaan ole kestävän kehityksen edistämisen osalta riittävän vahva ja kunnianhimoinen. Eurostatin tuore raportti kestävästä kehityksestä EU:ssa[2] toteaa, että toimet EU:n kulutuksen globaalien ympäristövaikutusten vähentämiseksi ovat edelleen riittämättömiä. Tämän asian korjaamiseksi EU:n tulee kiinnittää nykyistä enemmän huomiota myös kauppapolitiikkansa kestävyyteen.

CETA-sopimus sisältää luvut kaupasta ja kestävästä kehityksestä, kaupasta ja työvoimasta sekä ympäristönsuojelusta, mutta näiden lukujen tarjoaman suojan sekä sopimuksen sijoittajille tarjoaman suojan tason välillä on selkeä ero. Esimerkiksi kestävän kehityksen luvuissa mainittujen sääntöjen ja suositusten noudattamista ei varmisteta sanktioilla. Kestävää kehitystä edistävien keinojen osalta sopimustekstissä mainitaan lähinnä vapaaehtoiset yritysvastuualoitteet, mikä ei edistä sitovan ihmisoikeus-, yritysvastuu- ja kuluttajansuojalainsäädännön kehittämistä EU:n tarpeiden ja kestävän kehityksen tavoitteiden mukaisesti. Sopimukseen sisältyvä vahva sijoittajansuoja saattaa päin vastoin vähentää valtioiden halukkuutta tiukentaa ja toimeenpanna kestävää kehitystä tukevaa sääntelyä. Laadittujen selvitysten mukaan on todennäköistä, että CETA:n voimaanastuminen kasvattaa tuloeroja sekä yhteiskunnallista epätasa-arvoa EU:n alueella[3], mikä myös on kestävän kehityksen periaatteiden vastaista.

“Uuden ajan kauppasopimuksen” pitäisi todella vastata tämän päivän haasteisiin ja tunnustaa globaalit ympäristöhaasteet sekä kestävä kehityksen välttämättömyys. Jotta CETA olisi aidosti kestävää kehitystä tukeva sopimus, kestävän kehityksen ei pitäisi olla erillinen lukunsa, vaan **Agenda 2030:n kansainvälisten kestävän kehityksen tavoitteiden tulisi toimia sopimuksen lähtökohtana. Sopimukseen tulisi myös sisältyä sitovia sääntöjä ja konkreettisia mekanismeja, joiden avulla kestävän kehityksen tavoitteiden toteutuminen varmistetaan.**

Mikäli sopimus astuu voimaan, sen vaikutuksia eri kestävän kehityksen ulottuvuuksiin tulee arvioida myös voimaanastumisen jälkeen, ja mikäli kielteisiä vaikutuksia ilmenee, niihin tulee puuttua poliittisin toimin tai sopimusta muuttamalla.

Investointisuoja ei saa rajoittaa tarpeellista sääntelyä

CETA:n sijoitussuojajärjestelmä riitojenratkaisumenettelyineen on kansalaisjärjestöjen näkökulmasta sopimuksen ongelmallisin elementti. Vaikka hallituksen esityksen mukaan CETA-sopimukseen liitetty tulkitseva väline takaa, että sijoitussuoja säilyttää kansallisen sääntelyoikeuden yleisen edun nimissä, niin **erillisen sijoitustuomioistuimen sisältyminen sopimukseen on mielestämme ongelmallista.** Jo yksistään sijoitustuomioistuimien olemassaolosta voi seurata, että **haasteiden uhka vähentää halukkuutta sääntelyn tiukentamiseen esimerkiksi ympäristöongelmien tai sosiaalisten haittojen ehkäisemiseksi.**

CETA:a koskevan keskustelun yhteydessä on korostettu, että Kanada on edistyksellinen valtio ja kauppakumppani, jonka kanssa EU:lle tuskin tulee ongelmia. On kuitenkin syytä

muistaa, että eri puolilta maailmaa löytyy useita sijoittajansuojaoikeudenkäyntejä, joissa Kanadassa kotipaikkaansa pitävä ylikansallinen kaivosyhtiö on haastanut toimintamaansa hallinnon sijoitustuomioistuimeen vastalauseena itseensä kohdistuneelle sääntelylle[4].

Kuten hallituksen esityksessäkin todetaan, Euroopan komissio on käynnistänyt prosessin uuden monenvälisen sijoitustuomioistuimen perustamiseksi. Mainitun monenvälisen sijoitustuomioistuimen kehittämisen taustalla ovat juuri kahdenvälisiin sopimuksiin sisältyvien sijoittajatuomioistuinten yleisesti tunnustetut ongelmat. **Kehys ry:n mielestä sijoitustuomioistuimeen liittyvät ongelmat ja avoimet kysymykset perustelevat tarpeen olla toistaiseksi ratifioimatta CETA-sopimusta.** Yksin sijoittajien oikeuksia turvaavien tuomioistuinten sijasta tulisi kehittää instituutioita, jotka tarjoaisivat myös kansalaisille, yhteisöille ja ammattiliitoille mahdollisuuden hakea ja saada oikeutta.

Globaalit vaikutukset huomioitava

EU:n ja Kanadan välinen kauppasopimus vaikuttaa myös muihin valtioihin muun muassa kaupan siirtymisen ja sääntelyssä tapahtuvien muutosten kautta sekä mallina tuleville kauppasopimuksille. Hallituksen esityksessä ei viitata näihin vaikutuksiin, mutta esimerkiksi Euroopan parlamentin työllisyyden ja sosiaaliasioiden valiokunnan lausunnon mukaan **EU:n ja Kanadan välisen kauppasopimuksen yhtenä seurauksena saattaa olla kauppavirtojen siirtyminen pois Afrikassa sijaitsevien kehitysmaiden kanssa käytävästä kaupasta**. Tämä olisi ristiriidassa Agenda 2030 kestävän kehityksen tavoitteiden kanssa, joiden mukaan kehitysmaille tulisi antaa lisää mahdollisuuksia kaupan käyntiin ja taloutensa kehittämiseen ja näin vähentää epätasa-arvoa köyhien ja rikkaiden maiden välillä.

Edistyksellisenä kauppasopimuksena markkinoitu CETA tulee todennäköisesti toimimaan mallina myös EU:n tuleville kauppasopimuksille. Esimerkiksi **edellä mainitun sijoitustuomioistuinjärjestelmän ongelmat korostuvat, jos vastaavaa järjestelmää sovelletaan kehitysmaiden kanssa solmittavissa vapaakauppasopimuksissa**. Jos vauraissa EU-valtioissa pelätään mahdollisuutta tulla haastetuksi sijoitustuomioistuimeen, ongelma korostuu entisestään köyhissä maissa. On vaarana, että näissä maissa kalliin oikeudenkäynnin uhka heikentää paikallisen hallinnon halukkuutta ja mahdollisuuksia kehittää ympäristösääntelyä tai muuta kestävää kehitystä tukevaa lainsäädäntöä.

Ilmastotoimia ja kestäviä julkisia hankintoja voitava edistää kunnianhimoisesti

Lukuisat järjestöt ja asiantuntijat ovat varoittaneet CETA:n hankaloittavan kasvihuonekaasupäästöjen rajoittamista. Sopimuksen myötä esimerkiksi Kanadassa tuotetun ja ympäristö- ja ilmastovaikutuksiltaan erittäin haitallisen öljyhiekan ja siitä jalostetun öljyn tuonti Eurooppaan todennäköisesti lisääntyy. Öljyhiekka herätti runsaasti keskustelua valmisteltaessa EU:n polttoaineiden laatudirektiiviä (Fuel Quality Directive), ja tuolloin öljyalan toimijat myös vetosivat CETA:n voimaantuloon, jotta direktiiviin ei sisällytettäisi öljyhiekan tuonnin kannalta epäedullisia standardeja.

On tärkeää varmistaa, että CETA:n voimaantulo ei heikennä tai hidasta EU:n, Kanadan tai muiden maiden toimia nopeiden ja koko talouden kattavien päästövähennysten aikaansaamiseksi.

Lisäksi **tulee varmistaa, että sopimus ei rajoita EU:n ja Kanadan julkisten hankintayksiköiden oikeutta ja mahdollisuuksia sosiaalisten, ympäristöllisten tai vastuullisuuskriteerien käytölle julkisissa hankinnoissa**. Esimerkiksi ympäristö- tai reilun kaupan merkin edellyttämistä julkisilta hankinnoilta ei tule voida tulkita yritysten kannalta syrjiväksi käytännöksi.

Valmistelun avoimuudessa parannettavaa

Lopuksi haluamme huomauttaa, että CETA-sopimusta koskevien neuvotteluiden alkuvaihe käytiin suljettujen ovien takana. Vaikka EU on sittemmin parantanut käytäntöjään liittyen kauppaneuvotteluiden avoimuuteen, CETA-sopimuksen neuvottelu- ja valmisteluprosessi ei ole ollut riittävän avoin, julkinen ja läpinäkyvä. Toivomme, että **EU:n kauppa- ja investointisopimusten neuvotteluissa kiinnitetään jatkossa enemmän huomiota avoimuuteen ja kansalaisyhteiskunnan kuulemiseen.**

Kunnioittavasti,

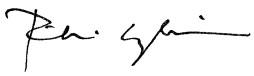

Rilli Lappalainen
Pääsihteeri
Kehys ry

Lisätietoja:
Elina Mikola
Vaikuttamistyön koordinaattori
Kehitysyhteistyöjärjestöjen EU-yhdistys Kehys ry
elina.mikola@kehys.fi
puhelin: 046 851 5974

[1] http://www.s2bnetwork.org/european-canadian-civil-society-groups-call-rejection-ceta/
[2] Eurostat 2017: Sustainable development in the European Union. Monitoring report on progress towards the SDGs in an EU context (2017 edition)
[3] Euroopan parlamentin työllisyyden ja sosiaaliasioiden valiokunnan lausunto 8.12.2016: http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/plmrep/COMMITTEES/EMPL/AD/2017/01-23/1111283FI.pdf
[4] http://investmentpolicyhub.unctad.org/ISDS